

DOI 10.31909/26168774.2019-(40)-5

УДК 398: 930.2: 94(477)

Наталія ГОНЧАРОВА*

УСНОІСТОРИЧНИЙ МЕТОД ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИВЧЕННЯ ЕТНОФОЛЬКЛОРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

Засобами усної історії досліджено фольклорні паралелі українців, болгар, молдован на прикладі аналізу паремій, зібраних на Півдні України. Ставиться питання про доцільність системного аналізу фольклору як основи пошуково-дослідницької діяльності в контексті історичних наукових розвідок.

Проведене дослідження дозволило дійти наступних висновків. Однакові географічні умови проживання і взаємовпливи культур сприяли розвитку в українського, молдовського і болгарського народу схожих фольклорних рис. Все це свідчить про довготривалі міжетнічні контакти, глибоке взаємопроникнення культур. У той же час, незважаючи на спільне проживання представників досліджуваних національностей, в поліетнічному середовищі збереглося чимало етнічних особливостей. На сучасному етапі у вітчизняній науці спостерігається стійка тенденція до сприйняття корисності та усвідомлення валідності усного свідчення широким загалом дослідників. Усні джерела і усноісторичний метод неодноразово доводять свою цінність, а в комплексі з іншими типами історичних джерел – і безперечною універсальністю. І це визначає нагальну необхідність подальшої роботи у напрямку перетворення усного джерела з допоміжного, ілюстративного, застосування якого має необов'язковий характер, на основне для наукових робіт відповідної проблематики.

Ключові слова: усна історія, усне джерело, фольклор, прислів'я, українці, молдовани, болгаряни.

Потенціал усноісторичних джерел відкриває перед дослідниками неабиякі можливості: широка проблематика, варіативність в інтерпретації спогадів, багатозначна розмаїтість висновків, до яких можна дійти тощо. Безперечно, на сучасному етапі у вітчизняній історичній науці є чітко визначене коло питань, при вивченні яких фахівці активно послуговуються джерелами і методом усної історії. У даній розвідці ми звернемо увагу на значущість усних історичних джерел у фольклорних студіях. У такому контексті усна історія, за визначенням А. Томсона, перетворюється на важливе джерело «історії знизу»¹. А ми додамо, що за допомогою усних джерел можливо досліджувати не лише історію окремої людини, родини, етносу, але й порівнювати етнічні групи між собою, шукаючи паралелі і взаємопроникнення.

Вивченням різних аспектів історії за допомогою усноісторичних ресурсів займаються такі сучасні науковці: Т. Арзуманова, Я. Борщук, О. Веселова, Г. Грінченко, Н. Єфимчук, В. Іващенко, Ю. Іріюглу, О. Кісь, І. Реброва, І. Романова, О. Солошенко та ін. Окремі науковці досліджують фольклор у контексті певних історичних періодів. Так, у статті А. Карбан пропонується історіографічний огляд вітчизняних студій, присвячених фольклору голодомору 1932-1933 рр.² Автором виокремлено низку суперечливих питань із зазначеної проблематики, запропоновано стратегії їхнього з'ясування. Розвідка Н. Ярмоленко присвячена проблемі систематизації сучасних народних оповідей, переказів і легенд про Голодомор, зібраних впродовж 2005-2012 рр. викладачами та студентами

* Гончарова Н. – кандидат історичних наук, доцент, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, e-mail: natali.saga.777@ukr.net

¹ Томсон А. (2008). Чотири зміни парадигм в усній історії. Схід-Захід : Історико-культурологічний збірник, Вип. 11–12. С. 7-24. С. 8.

² Карбан А. І. (2016). Фольклор Великого голоду : історіографія дослідження. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Літературознавство. № 44. С. 35-41.

Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького³. У роботі О. Оверчук розглядається проблема системного аналізу фольклору як основи збирацько-дослідницької діяльності. Автор наголошує на важливості системного підходу, що оптимізує виявлення закономірностей і зв'язків фольклорних явищ, для розвитку науки про усну народну творчість⁴. Однак, потенціал фольклору як засобу дослідження етнічних взаємозв'язків вивчений недостатньо. Метою статті є виявлення та аналіз фольклорних паралелей українців, болгар, молдован на прикладі паремій, зібраних методом усної історії на Півдні України.

Прислів'я та приказки не даремно називають енциклопедію народного життя. Адже народ у цих влучних, образних висловах знаходить відповідь на всі випадки буття⁵. Проведена пошукова робота підтверджує, що опитані респонденти (представники старшого покоління) є активними носіями фольклорної складової, зокрема прислів'їв про різні аспекти побутування. Зважаючи на обсяг дослідження, ми не маємо можливості проаналізувати всі знайдені паремії. Зупинимось на досить поширеній тематичній групі прислів'їв з опорними словами «вода», «річка», «море» тощо. Тим більше, що різна тематика паремій не впливає ні на підходи до аналізу усного джерела як такого, ні на кінцеві результати дослідження.

У народних уявленнях вода, як і земля, мала чудодійну силу. Тому чимало влучних висловів представляють воду одухотвореною силою, як-от: «Вода – мати». Також рух води асоціюється з плином часу, віку. Для прикладу, українські: «Біжить вік, як вода по лотоках»; «Ліга пливуть, як вода»; «Багато води утекло з того часу»; «Де ріки текли, там і будуть» (О. Вороная, 1934 р. н.)⁶. Молдовські: «Вода проходить, каміння залишається»; «Не насититься вогонь дровами, не насититься земля дощами, краплями – потік, що реве, життям – людина, що живе»; «Світ обманює: як короткочасна квітка, як біла вода» (М. Паскалі, 1944 р. н.)⁷. Болгарські: «Пішла водами Дунаю – не повернеться» (Я. Куцару, 1934 р. н.)⁸.

Близькі за семантикою до прислів'їв про воду вислови з опорними словами «ріка», «море», «болото». В українців: «Не пхай ріки – вона сама тече»; «Коло річок колодязів не копають»; «Одна ріка – проста вода, багато рік – море»; «З малих крапель виникає море»; «Ложкою моря не вичерпаєш»; «Болота без купин не буває»; «Хто в болото лізе, той ся покаляє»; «Хто шукає болото, той знайде його»; «Сміялася верша з болота, а сама в болоті»; «Другим показує дорогу, а сам у болото лізе»; «Кинь ячмінь в болото – вбере тебе в золото»; «Навесні: цебер води – ложка болота, а восени: ложка води – цебер болота»; «Кожен кулик до свого болота звик»; «Золото і в болоті блищить» (М. Бошкова, 1924 р. н.; О. Вороная, 1934 р. н.; Ф. Терновий, 1947 р. н.)⁹. У молдован: «Моря веслом не розплескаєш»; «Пальцем глибину моря не виміряти»; «Маленькі води роблять великі річки» (О. Гергі, 1945 р. н.; Є. Чепой, 1934 р. н.)¹⁰.

Досить розповсюдженими є паремії про болото й чорта, які виникли не лише на основі давніх вірувань про болота як пристанище злих духів, а й з життєвих спостережень

³ Ярмоленко Н. (2013). *Голодомор в українській усній неказковій прозі*. Література. Фольклор. Проблеми поетики : збірник наукових праць. Вип. 39. С. 231-242.

⁴ Оверчук О. Л. (2015). *Системність як методолого-теоретичний принцип збирання та опрацювання фольклору*. Science and Education a New Dimension. Philology. III (15). Issue 68. С. 79-82.

⁵ Пазяк М. М. (1984). *Українські прислів'я та приказки. Проблеми пареміології та пареміографії*, Київ : Наукова думка. С. 86.

⁶ Інтерв'ю з Вороною Ольгою Оникіївною. 1934 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Кислиці.

⁷ Інтерв'ю з Паскалі Марією Михайлівною. 1944 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Озерне.

⁸ Інтерв'ю з Куцару Яковом Даниловичем. 1934 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Багате.

⁹ Інтерв'ю з Бошковою Марією Єфимівною. 1924 р. н. м. Ізмаїл; Інтерв'ю з Вороною Ольгою Оникіївною. 1934 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Кислиці; Інтерв'ю з Терновим Федором Семеновичем. 1947 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Першотравневе.

¹⁰ Інтерв'ю з Гергі Оленою Микитівною. 1945 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Озерне; Інтерв'ю з Чепой Єфимією Мартинівною. 1934 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Утконосівка.

– як про невидиму силу, яка може засмоктувати людину в глибину і губити її¹¹. Наприклад, українські: «У тихому болоті чорти водяться» «Було би болото, а чорти будуть» (О. Слюсаренко, 1945 р. н.¹². Молдовські: «Був би вир, а чорти будуть» (Є. Чепой, 1934 р. н.)¹³.

Море в прислів'ях, а часом і річка, асоціюється з небезпекою, горем, людською долею. Дослідники зауважують, що причиною цього є не стільки вдале римування слів море – горе, скільки усталений погляд на те, що море становить загрозу, приносить нещастя¹⁴. Наприклад, в українських прислів'ях: «Хто переплив море, той знає про горе»; «Море – горе: ні перепливати, ні перебрести»; «Чужу біду на воді розведу, а своїй і кінця не знайду»; «Мала ріка береги ломить»; «І за морем людей мучить горе»; «Хоч підеш ти і за море – за тобою, як тінь, твоє горе»; «Наїлася біди, напилася води»; «Біда – не вода: ні переплисти, ні перебрести» (В. Деменчук, 1935 р. н.; О. Слюсаренко, 1945 р. н.)¹⁵. У молдовських прислів'ях: «Море повно хвиль, а світ – горя»; «За морем теличка полушка, та рубль перевіз»; Зневіра – море: потонеш безповоротно; рішучість – човен: сядеш і переплинеш» (М. Борчану, 1933 р. н.)¹⁶. У болгарських прислів'ях: «Прийшла біда – забрала, як вода» (Я. Куцару, 1934 р. н.)¹⁷.

Нерідко у прислів'ях поєднані опорні слова «вода» і «вогонь». Це пов'язано з тим, що з давніх-давен вода і вогонь використовувалися як обрядові символи. Відгомін цих уявлень зустрічаємо у прислів'ях. Зокрема, в українських: «Вогонь палить, вода студить»; «Вогонь – цар, а водиця – цариця»; «Пройшов вогонь і воду» (М. Кобзаренко, 1945 р. н.)¹⁸. Крім того, паремії несли у собі застереження перед цими могутніми природними стихіями. Українські: «З вогнем не жартуй і воді не вір», «Вогонь і вода добрі служити, але лихі панувати» (М. Кобзаренко, 1945 р. н.)¹⁹. Молдовські: «Коли є дні та удачі, позбудьтесь води та вогню» (О. Гергі, 1945 р. н.)²⁰.

Багато прислів'їв мають переносне значення, набувають символічного звучання. Так, в українців: «Мокрого поліна вогонь не лиже»; «Тиха вода греблі рве»; «Тиха вода високої береги підмиває»; «Вода камінь точить»; «На чистій воді не жаль і втопитись»; «Добрій землі потрібна невелика кількість води»; «У мутній воді рибу не ловити» (М. Бошкова, 1924 р. н.; В. Деменчук, 1935 р. н.; І. Чабан, 1926 р. н.)²¹. У молдован: «Як млинар має воду на заплаві – п'є вино, а коли не має води – то не п'є навіть воду» (О. Гергі, 1945 р. н.)²². У болгар: «Хто в морі тоне – той і за змію хапається»; «Хто не має власної думки, схожий на корок в морі: він не тоне, але хвилі кидають ним, куди хочуть»; «Не кидай гнилу мотузку в колодязь»; «Швидка вода – ясна голова»; «Доки не потрапиш у водойму – не навчишся плавати» (К. Дойчева, 1948 р. н.; М. Коєва, 1943 р. н.)²³.

Наведемо також групу прислів'їв, присвячених соціально-побутовим відносинам. Наприклад, в українців: «Багатому й під гору вода тече, а бідному і в долині треба

¹¹ Пазяк М. М. (1984). *Українські прислів'я та приказки. Проблеми пареміології та пареміографії*, Київ : Наукова думка. С. 89.

¹² Інтерв'ю з Слюсаренко Оленою Григорівною. 1945 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Кислиці.

¹³ Інтерв'ю з Чепой Єфимією Мартинівною. 1934 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Утконосівка.

¹⁴ Пазяк М. М. (1984). *Українські прислів'я та приказки....* С. 89.

¹⁵ Інтерв'ю з Деменчуком Василем Антоновичем. 1935 р. н. м. Ізмаїл; Інтерв'ю з Слюсаренко Оленою Григорівною. 1945 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Кислиці.

¹⁶ Інтерв'ю з Борчану Марією Георгіївною. 1933 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Утконосівка.

¹⁷ Інтерв'ю з Куцару Яковом Даниловичем. 1934 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Багате.

¹⁸ Інтерв'ю з Кобзаренко Марією Григорівною. 1945 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Кислиці.

¹⁹ Інтерв'ю з Кобзаренко Марією Григорівною. 1945 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Кислиці.

²⁰ Інтерв'ю з Гергі Оленою Микитівною. 1945 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Озерне.

²¹ Інтерв'ю з Бошковою Марією Єфимівною. 1924 р. н. м. Ізмаїл; Інтерв'ю з Деменчуком Василем Антоновичем. 1935 р. н. м. Ізмаїл; Інтерв'ю з Чабаном Іваном Тимофійовичем. 1926 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Кислиці.

²² Інтерв'ю з Гергі Оленою Микитівною. 1945 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Озерне.

²³ Інтерв'ю з Дойчевою Катериною Улянівною. 1948 р. н. Болградський р-он. С. Кубей; Інтерв'ю з Коєвою Марією Іллівною. 1943 р. н. Болградський р-он. С. Кубей.

криницю копати»; «До свого роду, хоч по горло у воду»; «Сироті без роду – хоч з мосту та у воду»; «Шилом моря не нагрієш – від тяжкої роботи не розбагатієш»; «Правда і в морі не втоне»; «Під лежачий камінь вода не тече»; «Роздайсь, море, – жаба лізе!»; «Не змрявши броду, не сунься у воду» (Р. Каширина, 1933 р. н.; М. Кобзаренко, 1945 р. н.)²⁴. У молдован, у свою чергу: «Чий берег, того й риба»; «Глибока вода не каламутиться»; «Говорити без діла – що на воді писати»; «Терпіння коханого – як вода в ситі»; «Дурень несе воду з гравієм» (М. Борчану, 1933 р. н.; М. Паскалі, 1944 р. н.)²⁵. У болгар же говорять: «Риба ще в морі, а він уже пательню приготував»; «Не плюйте в криницю, з якої ви будете пити»; «Роби добро і кидай його в море»; «За брата – до моря, за коханого – через море»; «Вода все змиває, а поганого імені не змиє» (М. Коева, 1943 р. н.; В. Пінтійська, 1937 р. н.)²⁶. Отже, секрет популярності прислів'їв у яскравій і образній формі. Зауважимо, що проведений аналіз засвідчив деяку подібність у змісті, побудові прислів'їв українського, молдовського, болгарського етносів, котрі мешкають у досліджуваному регіоні.

Таким чином, проведене дослідження дозволило дійти наступних висновків. Однакові географічні умови проживання і взаємовпливи культур сприяли розвитку в українського, молдовського і болгарського народу схожих фольклорних рис. Все це свідчить про довготривалі міжетнічні контакти, глибоке взаємопроникнення культур. У той же час, незважаючи на спільне проживання представників досліджуваних національностей, в поліетнічному середовищі збереглося чимало етнічних особливостей. Крім того, тісне сусідство, як-от проживання представників українського, молдовського чи болгарського етносів у двох частинах одного села, не обов'язково супроводжується їхньою культурною взаємодією, а навпаки, іноді сприяє загостренню обопільної «замкненості» до зовнішніх впливів.

На сучасному етапі у вітчизняній науці постерігається стійка тенденція до сприйняття корисності та усвідомлення валідності усного свідчення широким загалом дослідників. Усні джерела і усноісторичний метод неодноразово доводять свою цінність, а в комплексі з іншими типами історичних джерел – і безперечну універсальність. І це доводить нагальну необхідність подальшої роботи у напрямку перетворення усного джерела з допоміжного, ілюстративного, застосування якого має необов'язковий характер, на основне для наукових робіт відповідної проблематики.

REFERENCES

Interviu z Borchanu Mariieiu Heorhiivnoiu, 1933 r. n., Izmail'skiy r-on, s. Utkonosivka [Interview with Borchanu Maria Georgievna, 1933, Izmail district, p. Utkonsovka].

Interviu z Boshkovoioi Mariieiu Yefymivnoiu, 1924 r. n., m. Izmail [Interview with Boshkova Maria Efimovna, 1924, Izmail].

Interviu z Chabanom Ivanom Tymofiiovychem, 1926 r. n., Izmail'skiy r-on, s. Kyslytsi [Interview with Chaban Ivan Timofeevich, 1926, Izmail, p. Kyslytsi].

Interviu z Chepoi Yefymiieiu Martynivnoiu, 1934 r. n., Izmail'skiy r-on, s. Utkonosivka [Interview with Chepoi Efimia Martynivna, 1934, Izmail'skiy district, p. Utkonsovka].

Interviu z Demenchukom Vasylem Antonovychem, 1935 r. n., Izmail [Interview with Demenchuk Vasyl Antonovich, 1935, Izmail].

Interviu z Doichevoioi Katerynoiu Uliianivnoiu, 1948 r. n., Bolhrad'skiy r-on, s. Kubei

²⁴ Інтерв'ю з Кобзаренко Марією Григорівною. 1945 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Кислиці; Інтерв'ю з Кашириною Раїсою Єфимівною. 1933 р. н. м. Ізмаїл.

²⁵ Інтерв'ю з Борчану Марією Георгіївною. 1933 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Утконосівка; Інтерв'ю з Паскалі Марією Михайлівною. 1944 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Озерне.

²⁶ Інтерв'ю з Коевою Марією Іллівною. 1943 р. н. Болградський р-он. С. Кубей; Інтерв'ю з Пінтійською Вірою Іванівною. 1937 р. н. Ізмаїльський р-он. С. Багате.

[Interview with Doichova Kateryna Ulyanovna, 1948, Bolgradsky district, p. Cubey].

Interviu z Herhi Olenoiu Mykytivnoiu, 1945 r. n., Izmailskyi r-on, s. Ozerne [Interview with Gergy Olena Nikitovna, 1945, Izmailsky district, p. Ozerne].

Interviu z Kashyrynoiu Raisoiu Yefymivnoiu, 1933 r. n., m. Izmail [Interview with Kashirina Raisa Yefimovna, 1933, Izmail].

Interviu z Kobzarenko Mariieiu Hryhorivnoiu, 1945 r. n., Izmailskyi r-on, s. Kyslytsi [Interview with Kobzarenko Maria Hryhorivna, 1945, Izmailsky district, p. Kyslytsi].

Interviu z Koievoiu Mariieiu Illivnoiu, 1943 r. n., Bolhradskyi r-on, s. Kubei [Interview with Koeva Maria Illivna, 1943, Bolgradsky district, p. Cubey].

Interviu z Kutsaru Yakovom Danylovychem, 1934 r. n., Izmailskyi r-on, s. Bahate [Interview with Kutsar Yakov Danilovich, 1934, Izmail district, p. Bahate].

Interviu z Paskali Mariieiu Mykhailivnoiu, 1944 r. n., Izmailskyi r-on, s. Ozerne [Interview with Pascali Mariya Mikhailovna, 1944, Izmail district, p. Ozerne].

Interviu z Pintiiskoiu Viroiu Ivanivnoiu, 1937 r. n., Izmailskyi r-on, s. Bahate [Interview with Pythiiskaia Vera Ivanovna, 1937, Izmailsky district, p. Bahate].

Interviu z Sliusarenko Olenoiu Hryhorivnoiu, 1945 r. n., Izmailskyi r-on, s. Kyslytsi [Interview with Sliusarenko Elena Grigorievna, 1945, Izmailsky district, p. Kyslytsi].

Interviu z Ternovym Fedorom Semenovychem, 1947 r. n., Izmailskyi r-on, s. Pershotravneve [Interview with Ternov Fedor Semenovich, 1947, Izmailsky district, p. Pershotravneve].

Interviu z Voronoiu Olhoiu Onykiivnoiu, 1934 r. n., Izmailskyi r-on, s. Kyslytsi [Interview with Vorona Olga Onikiyivna, 1934, Izmailsky district, p. Kyslytsi].

Karban, A. I. (2016). *Folklor Velykoho holodu : istoriografiia doslidzhennia* [Folklore of the Great Famine: Historiography of the Research]. Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Serii : Literaturoznavstvo [Scientific notes of the Ternopil National Pedagogical University. Series : Literary Studies] № 44, p. 35-41 [in Ukrainian].

Overchuk, O. L. (2015). *Systemnist yak metodoloho-teoretychnyi pryntsyp zbyrannia ta opratsiuvannia folklore* [Systemic as a methodological and theoretical principle of collecting and processing folklore]. [Science and Education a New Dimension. Philology] III (15), Issue 68, c. 79–82 [in Ukrainian].

Paziak, M. M. (1984). *Ukrainski pryslivia ta prykazky. Problemy paremiolohii ta paremiografii* [Ukrainian proverbs and sayings. Problems of paremia and paremiography]. Kyiv : Naukova dumka. 202 p. [in Ukrainian].

Tomson, A. (2008). *Chotyry zminy paradyhm v usnii istorii* [Four paradigm changes in oral history]. *Skhid-Zakhid : Istoryko-kulturolohichnyi zbirnyk* [East-West: Historical-cultural collections]. Vol. 11–12, p. 7–24.

Yarmolenko, N. (2013). *Holodomor v ukrainskii usnii nekazkovii prozi* [Holodomor in the Ukrainian oral prose]. *Literatura. Folklor. Problemy poetyky : zbirnyk naukovykh prats* [Literature. Folklore. Problems of poetics: a collection of scientific works]. Vol. 39, p. 231–242.

Goncharova N. The oral-historical method as a tool of study of ethno-folklore features

By means of oral history, the folklore parallels of Ukrainians, Bulgarians, Moldovans are investigated using the example of the analysis of paremias collected in the South of Ukraine. The question of the feasibility of the system analysis of folklore as the basis of searching-research activity in the context of historical research is raised.

The methodology of this study is based on general scientific principles (historicity, objectivity, scientific) and historical-scientific methods (historical-genetic, historical-typological, historical-comparative, chronological), which allowed to objectively reveal the possibilities of oral evidence as a source basis for the folkloristic component of historical research.

The study made it possible to come to the following conclusions. The same geographical conditions of living and mutual influence of cultures contributed to the development in Ukrainian, Moldavian and Bulgarian peoples of similar folklore rice. All of this testifies to long-term inter-ethnic contacts and deep interpenetration of cultures. At the same time, despite the joint residence of representatives of the studied nationalities, many ethnic features remained in the multi-ethnic environment. In addition, close proximity, such as the residence of representatives of the Ukrainian, Moldavian or Bulgarian ethnic groups in two parts of the same village, is not necessarily accompanied by their cultural interaction, but on the contrary, sometimes contributes to the exacerbation of mutual «isolation» to external influences.

At the present stage in domestic science there is a steady tendency to the perception of utility and awareness of the validity of oral evidence by researchers. Oral sources and the oral-historical method repeatedly prove their value, and in combination with other types of historical sources – and undoubted universality. And this determines the urgent need for further work in the direction of the transformation of the oral source from an auxiliary, illustrative, application of which is non-binding, to the core of relevant issues for scientific work.

Key words: *oral history, oral source, folklore, proverb, Ukrainians, Moldovans, Bulgarians.*